

Українські землі в 60-80 – ті роки XVII ст.

Основні дати

1657 – 1659 рр. – період гетьманування І. Виговського;

16 вересня 1658 р. – ухвалення угоди в Гадячі щодо союзу з Польщею (Гадяцький договір);

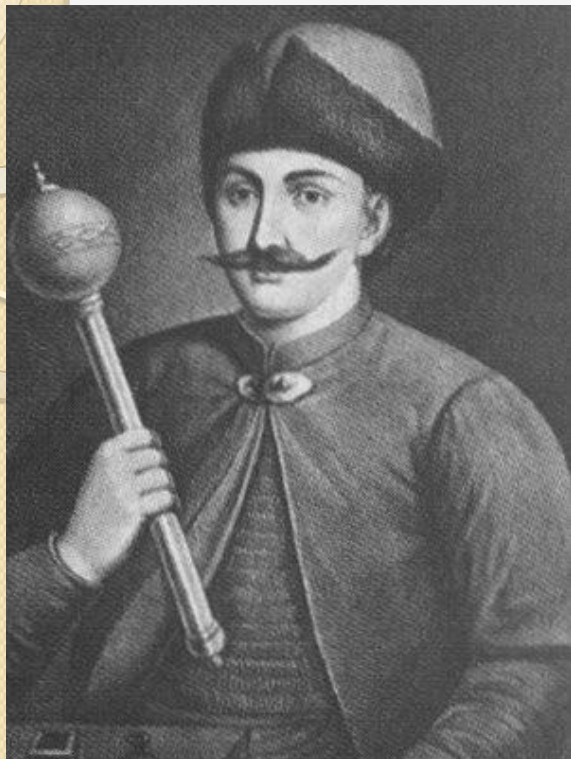
1658 – 1659 рр. – московсько-українська війна;

24 - 28 червня 1659 р. – Конотопська битва;

Вересень 1659 р. - козацька рада під Германівкою на Київщині -

недовіра

Виговському.

- Іван Виговський
(бл. 1608 — 1663)

Гетьман Війська Запорозького у 1657—1659 рр., відстоював державну незалежність Гетьманщини, уклав Гадяцький договір 1658 р. з Річчю Посполитою, завдав поразки московському війську у Конотопській битві. Сучасник писав: "*...жоден полковник не знав, що думав Хмельницький, - один лише Виговський.*".

Українська козацька держава за гетьмана Івана Виговського

УКРАЇНСЬКА КОЗАЦЬКА ДЕРЖАВА ЗА ГЕТЬМАНА І.ВИГОВСЬКОГО
(серпень 1657 – вересень 1659 рр.)
Масштаб 1 : 5 500 000

БИТВА ПІД КОНОТОПОМ
28-29 червня 1659 р.

УКРАЇНСЬКЕ військо на чолі з І.Виговським 60 тис.
ТАТАРСЬКЕ військо на чолі з Мехмед-Гіреєм 40 тис.
МОСКОВСЬКЕ військо на чолі з О.Трубецьким 100 тис.

УКРАЇНСЬКЕ військо: пікота кіннота
ТАТАРСЬКЕ військо: пікота кіннота
МОСКОВСЬКЕ військо: пікота кіннота

Облога Конотопа московськими військами
Атака козаків та їхній відхід під ударами московської кінноти
Атака кінноти князя Пожарського на українські позиції
Оточення та знищення московської кінноти
Загальний наступ українсько-татарського війська
Відступ залишків московського війська

У м. Гадячі **6 вересня 1658 р.** між Гетьманською Україною та Польщею було укладено договір, що дістав назву **Гадяцького**.

- Україна, Польща і Литва утворювали федерацію трьох самостійних держав, об'єднаних лише спільно обраним королем.
- Україна в межах Київського, Чернігівського й Брацлавського воєводств ставала незалежною державою під назвою Великого князівства Руського.
- Найвища законодавча влада у Великому князівстві Руському належала депутатам від усіх земель князівства, а виконавча - зосереджуватися в руках гетьмана, який обирався б довічно й затверджувався королем.
- Передбачалося, що Велике князівство Руське матиме власні судову й фінансову системи, йшлося про створення власної монетарні.
- Українське військо мало налічувати 30 тис. козаків і 10 тис. найманого війська.
- Урівнення у правах православної та римо-католицької церкви.
- Передбачалося створення двох університетів, причому один із них отримував статус академії (Києво-Могилянська академія), а також колегіумів, гімназій, різних шкіл і друкарень.
- Запроваджувалася цілковита свобода слова і друку.

Жовтень 1659 р. – Переяславські статті
Ю. Хмельницького

Вересень-жовтень

1660 р. – Слободищенський трактат

Січень 1663 р. – козацькою Радою обраний
гетьман Павло Тетеря

Червень 1663 р. – Чорна рада в Ніжині
проголошення гетьманом
І. Брюховецького

Жовтень 1665 р. – Московські статті

1665 – 1676 рр. – гетьманство П.Дорошенка

30 січня 1667 р. – Андрусівське перемир'я

1677 – 1678рр. – чигиринські походи

- Юрій Хмельницький
(бл. 1641 — після 1681)
Гетьман України у
1659-1663рр.,
уклав Переяславські статті 1659
р. з Московською державою,
Слободищенський трактат
1660 р. з Річчю Посполитою,
гетьман Правобережної
України у 1676—1681 рр.,
учасник Чигиринських походів
турецько-татарської армії.

Переяславський договір 1659 р.

- Договір, укладений Юрієм Хмельницьким, на відміну від договору 1654 р., **був нерівноправним.**
- Московські воєводи одержували право прибути із залогами не тільки до Києва, а й до Переяслава, Ніжина, Чернігова, Брацлава та Умані.
- Гетьманському урядові заборонялося вести самостійну зовнішню політику, а саме: укладати міжнародні договори, приймати іноземних послів тощо.
- Київський митрополит повинен був визнати зверхність московського патріарха (Українська православна церква відкинула цю статтю як неправомірну).
- Заборонялося без царського дозволу переобирати гетьмана, а також оголошувати війну або посилати полки на допомогу сусіднім державам.
- Гетьман втрачав право призначати і звільняти генеральну старшину та полковників.

Слободищенський трактат 7 жовтня 1660 р.

- Трактат розроблявся на основі Гадяцького договору, однак текст його зазнав суттєвих змін.
- Було усунуто статтю про Велике князівство Руське. Передбачалося повернення польській шляхті й магнатам усіх маєтностей в Україні.
- Гетьмана позбавлено права зовнішньополітичних відносин; його було зобов'язано надавати військову допомогу Польщі в її війнах з іншими державами.
- ***Українська держава згідно з трактатом ставала тільки автономною частиною Речі Посполитої.***

- Павло Тетеря
(бл. 1620—1671)
Гетьман
Правобережної
України у
1663—1665 рр.,
намагався об'єднати
Україну під
зверхністю
польського короля.

- **Іван Брюховецький
(1623 — 1668)**

Гетьман Лівобережної України у 1663—1668 рр., обраний на Чорній раді у Ніжині, проводив промосковську політику, уклав Московські статті

1665 р. з Московською державою. Першим з українських гетьманів поїхав до Москви “побачити пресвітлі очі государя”

Московський договір 1665 р.

- Московські воєводи й залоги отримували право перебувати майже в усіх великих містах.
- Збирання податків покладалося на московських воєвод, а збори повністю мали надходити до царської казни.
- Вибори гетьмана могли відбуватися лише з дозволу царя та у присутності царського представника.
- Гетьманський уряд позбавлявся права на проведення самостійної зовнішньої політики.
- Московські статті істотно обмежували автономію Лівобережної Гетьманщини, посилювали її залежність від московського царя.

- **Петро Дорошенко
(1627—1698)**

Гетьман Правобережної України у 1665—1676 рр., обраний 1668 р. гетьманом «обох берегів Дніпра», визнав протекторат Османської імперії над Правобережною Україною.

Українська козацька держава за гетьмана Петра Дорошенка

- **Дем'ян
Многогрішний
(1631 - 1703)**

Гетьман Лівобережної України у 1669—1672 рр., відстоював автономію Гетьманщини, уклав Глухівські статті 1669 р. з Московською державою.

Глухівські статті 1669 р.

- **9 березня 1669 р.** на Генеральній раді в Глухові Многогрішного проголошено гетьманом Лівобережної України.
- **За Глухівськими статтями**, що склалися з 27 пунктів,
- московські воєводи лишалися тільки в п'яти містах, причому вони не мали права втручатися у справи місцевого врядування;
- встановлювався козацький реєстр чисельністю 30 тис.;
- гетьман мав також право утримувати наймане військо - 1 тис. компанійців;
- гетьманові заборонялося вступати в зносини з іншими державами;
- податки мала збирати тільки старшина;
- ускладнювався перехід селян до козацького стану.

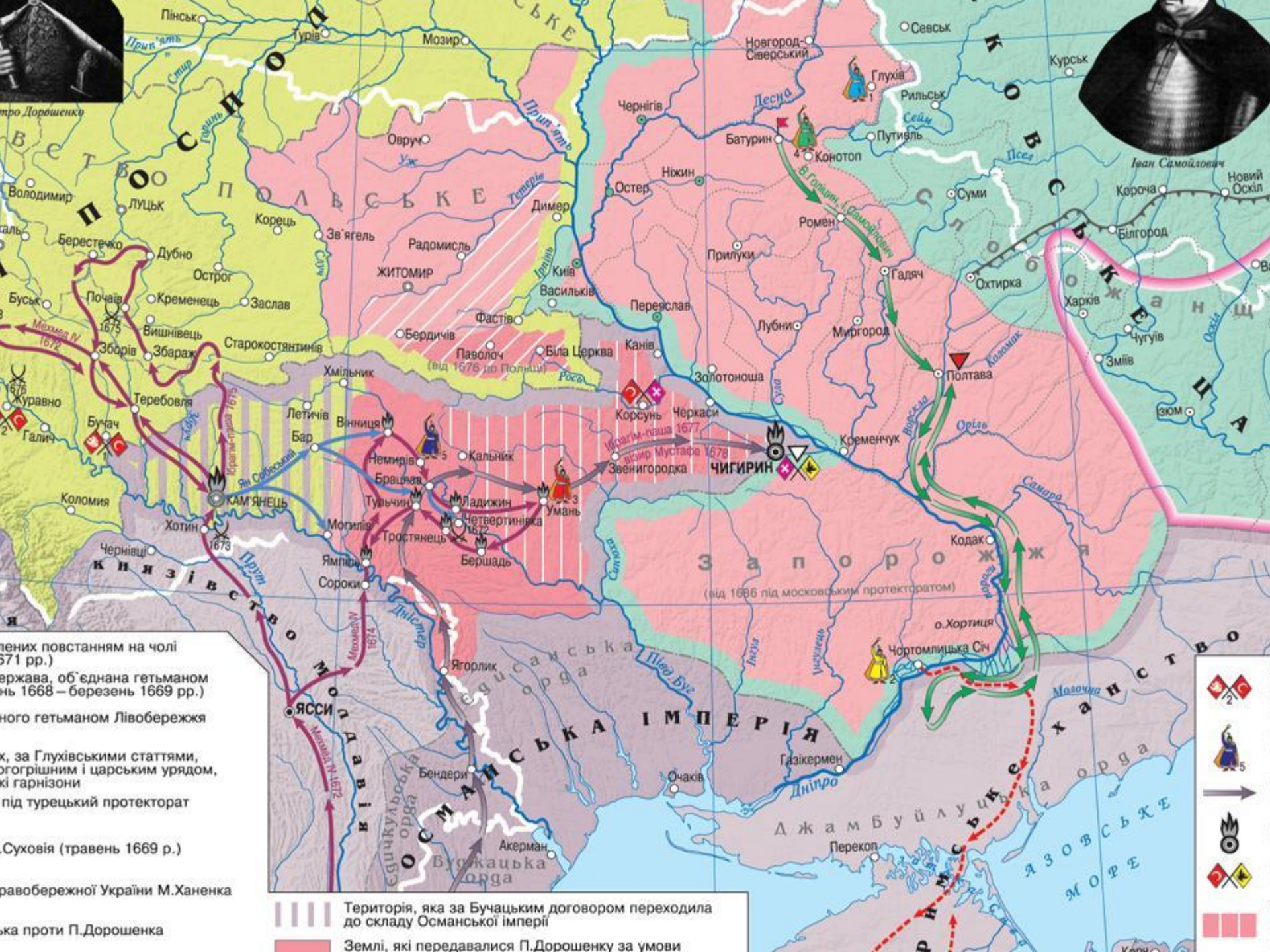

- **Іван Самойлович**
(бл. 1630—1690)

Гетьман Лівобережної України у 1672—1687 рр., обраний 1674 р. гетьманом «обох берегів Дніпра», відстоював державні інтереси України, уклав Конотопські статті 1672 р. з Московською державою.

Портрет П. Дорошенка

пани повстанням на чолі (1671-1672 рр.)
 держава, об'єднана гетьманом (1668 – березень 1669 рр.)
 ного гетьманом Лівобережжя
 х, за Глухівськими статтями, розгорішим і царським урядом, які гарнізони
 під турецький протекторат
 Суховія (травень 1669 р.)
 правобережної України М.Ханенка

Територія, яка за Бучацьким договором переходила до складу Османської імперії
 Землі, які передавалися П.Дорошенку за умови

Legend symbols:

- Icon with numbers 2 and 3: Military action or battle.
- Icon with number 5: Siege or military camp.
- Arrow: Invasion or military movement.
- Icon with numbers 1 and 2: Siege or military action.
- Red square: Territory transferred to the Ottoman Empire.

Конотопські статті

16-17 червня 1672 р.

- 10 пунктів нової угоди доповнювали Глухівські статті й порівняно з ними ще більше обмежували владу гетьмана.

За Конотопськими статтями

- гетьманові заборонялося без царського указу та Старшинської ради висилати посольства до інших держав, а також підтримувати відносини з Дорошенком;
- гетьманові не дозволялось позбавляти старшину посад, карати без згоди Старшинської ради або вироку військового суду;
- козацькі послы не мали права брати участь в переговорах із представниками польського уряду в Москві у справах стосовно України.

**Руїна –
(1658-середина 80 рр. XVII ст.) трагічний період історії України, який почався
після смерті Б. Хмельницького.**

Передумови	Загострення соціальної напруги в суспільстві, погіршення матеріального становища козаків
	Царський уряд Росії відкрито ігнорував інтереси Української держави
	Українсько-трансильванська воєнна кампанія 1657 р. у Польщі зазнала поразки
	Завершення Національно-визвольної війни не призвело до об'єднання всіх українських земель
Причини	Боротьба за гетьманську владу між різними політичними силами
	Розкол в українській політичній еліті через суперечності в зовнішній та внутрішній політиці
	Українські землі притягували іноземні держави – Росію, Польщу, Османську імперію, Крим, що бажали встановити на них своє панування
Наслідки	Втрата територіальної цілісності України, захоплення її території іноземними державами
	Занепад Української держави
	Втрати української культури

Київська
Русь кін.Х –
поч.ХІ ст.

Київська
Русь
ХІ – ХІІІ ст.

Галицько-
Волинська
держава

Укр. землі у
складі
Великого

Українські
землі в ХVІ
ст.

Укр. землі в
пер.пол.
ХVІІст.

Троїцький собор Густинського монастиря

Початки Густинського монастиря (Чернігівщина) сягають 1600 року. Засновником його був ченець Йоасаф. 1671-го року в обителі згорів головний Троїцький храм і вирішено було відбудувати його в цеглі у стилі бароко. Сталося це за гетьманування Івана Самойловича. Невідомий архітектор застосував надзвичайно ефектний і, здається, унікальний для архітектури Гетьманщини прийом: у західну частину собору було вмонтовано двох'ярусну систему «глядацьких лож» для поважних прихожан.

Національно-
визвольна
війна

Укр. землі в
60-80 рр. ХVІІ
ст.

Укр. землі в
ХVІІ-перш.пол.
ХVІІІ ст.

Укр. землі в
другій пол.
ХVІІІ ст.

Укр. землі в
першій пол.
ХІХ ст.

другий пол.
ХІХ ст.-ХХ
ст.

Київська
Русь кін.Х –
поч.ХІ ст.

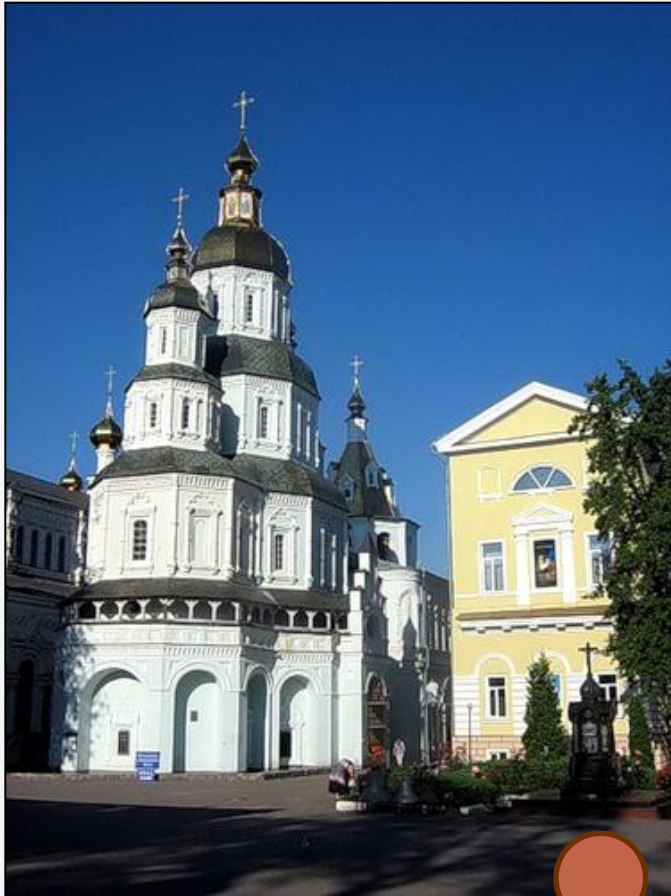
Київська
Русь
ХІ – ХІІІ ст.

Галицько-
Волинська
державна

Укр. землі у
складі
Великого

Українські
землі в ХVІ
ст.

Укр. землі в
пер.пол.
ХVІІст.

Покровський собор у Харкові

Собор Покрови Пресвятої Богородиці є єдиним фрагментом забудови Харківської фортеці ХVІІ ст., який дійшов до наших часів. Побудований у стилі козацького українського бароко ізюмськими майстрами. Харківський Покровський собор є найдавнішою кам'яною спорудою Слобожанщини. Він має унікальне композиційне рішення. На думку фахівців, собор майже повністю повторює українську дерев'яну тричастинну церкву, є синтезом ідей й конструкцій дерев'яного зодчества та кам'яної архітектури. Собор має два поверхи: знизу — зимовий, теплий, храм, зверху — літній, холодний. Верхня церква майже цілком повторює нижню. Фасади собору багато прикрашені наличниками, напівколонками, карнизами.

Національно-
визвольна
війна

Укр. землі в
60-80 рр. ХVІІ
ст.

Укр. землі в
ХVІІ-перш.пол.
ХVІІІ ст.

Укр. землі в
другій пол.
ХVІІІ ст.

Укр. землі в
першій пол.
ХІХ ст.

Другий пол.
ХІХ ст.-ХХ
ст.

Київська
Русь кін.Х –
поч.ХІ ст.

Київська
Русь
ХІ – ХІІІ ст.

Галицько-
Волинська
держава

Укр. землі у
складі
Великого

Українські
землі в ХVІ
ст.

Укр. землі в
пер.пол.
ХVІІст.

Троїцький собор Троїцько-Іллінського монастиря в Чернігові

Був закладений 1679 р. Лазарем Барановичем за проектом архітектора Іоанна Баптиста. Сучасного вигляду набув у 80-х роках ХХ ст., коли собор було відновлено в первісних формах ХVІІ ст. Побудований в стилі українського бароко. Це тринавовий, шестистовпний, триапсидний храм. За своїм планом успадкував традиції мурованого храмового будівництва княжої Русі. У другому ярусі Троїцького собору над входом виділяється вікно у вигляді православного хреста, що є особливою ознакою чернігівських барокових храмів кінця ХVІІ – початку ХVІІІ ст.

Національно-
визвольна
війна

Укр. землі в
60-80 рр. ХVІІ
ст.

Укр. землі в
ХVІІ-перш.пол.
ХVІІІ ст.

Укр. землі в
другій пол.
ХVІІІ ст.

Укр. землі в
першій пол.
ХІХ ст.

Другий пол.
ХІХ ст.-ХХ
ст.

Дякую за увагу!

